

Maryla Bieniek-Majka

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

GRUPY PRODUCENTÓW OWOCÓW I WARZYW W NOWEJ PERSPEKTYWIE FINANSOWEJ

FRUIT AND VEGETABLE PRODUCER GROUPS AND THE NEW FINANCIAL PERSPECTIVE

Słowa kluczowe: integracja pozioma, wsparcie finansowe, konkurencyjność, zmiany

Key words: horizontal integration, financial support, competitiveness

Abstrakt. Zmieniające się perspektywy finansowe, planowane i wprowadzone zmiany mają wpływ na kształtowanie się procesów integracyjnych na rynku owoców i warzyw. Celem artykułu było przedstawienie wsparcia finansowego dla grup producentów owoców i warzyw oraz wskazanie efektów dofinansowania, a także ewentualnych konsekwencji wprowadzenia zmian finansowania. W związku z ograniczeniem wsparcia dla producentów, można się spodziewać spowolnienia procesu integracyjnego w przyszłości.

Wstęp

Sektor warzyw i owoców ma strategiczne znaczenie dla rolnictwa i dla 500 mln europejskich konsumentów. Stanowi on niemal 17% wartości końcowej produkcji rolnej Unii Europejskiej (UE) i dotyczy około 1 mln wyspecjalizowanych gospodarstw ogrodniczych, owocowych i warzywnych. Przyczynia się on do ochrony środowiska, wzrostu gospodarczego i tworzy wiele bezpośrednich i pośrednich miejsc pracy w wielu regionach UE. UE poświęca część Wspólnej Polityki Rolnej (WPR) sektorowi warzyw i owoców. Wspiera producentów i spółdzielnie w tym sektorze, przez wiele środków pomocy: system płatności bezpośrednich, wsparcie organizacji producenckich, płatności przejściowych dla owoców czerwonych, promocję produktów rolnych, system rozdawania owoców w szkołach, pomoc na rozwój obszarów wiejskich. W latach 2007-2013 wspólnotowe wydatki na rolnictwo przyznane temu sektorowi stanowiły 3,5% wydatków z Europejskiego Funduszu Gwarancji Rolnej. W 2010 r. Komisja Europejska rozpoczęła konsultację na temat perspektywy finansowej 2013-2020 i Wspólnej Polityki Rolnej po 2013 roku. System pomocy dla organizacji producenckich, opierający się na wsparciu programu operacyjnego organizacji producentów owoców i warzyw jest już zgodny z zasadami Światowej Organizacji Handlu. Po 2013 r. producenci i spółdzielcy z sektora warzyw i owoców liczą, że środki budżetowe przyznane temu sektorowi będą optymalnie wykorzystane w celu: wsparcia działalności na terenach wiejskich, organizacji producentów warzyw i owoców w łańcuchu żywnościowym, zagwarantowania zaopatrzenia w dobrej jakości zdrowe warzywa i owoce oraz zredukowania deficytu handlowego UE [www.copa-cogeca.be]. Rozporządzenia nie są korzystne, szczególnie dla producentów owoców i warzyw z „nowej” UE, czyli i polskich. Z badań Czyżewskiego i Matuszczak [2010] wynika, że w budżecie krajowym od 2003 r. notuje się wyraźne „odbicie” w postaci trwałego, realnego wzrostu wydatków budżetowych na sektor rolny, co zmieniło dotychczasowe tendencje. Po raz pierwszy pojawiła się szansa na bezpośrednią poprawę sytuacji dochodowej krajowych producentów rolnych. Taka tendencja jest pożądana także w nowej perspektywie finansowej po 2013 r. w budżecie krajowym jak i unijnym.

Material i metodyka badań

Na podstawie danych udostępnianych przez marszałków województw, Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR), aktów prawnych, literatury przedmiotu oraz rozmów z członkami grup producenckich, porównano dynamikę powstawania, nowych grup ze zmianami w dofinansowaniu dla nich przeznaczonym. Na podstawie danych ARiMR na jakie cele wyplacono środki na wsparcie dla grup, wyciągnięto wnioski dotyczące dynamiki ich powstawania, jak i ewentualnej prognozy na następane lata.

Wyniki badań

Grupy producentów owoców i warzyw funkcjonują w Polsce na mocy Ustawy z dnia 19 grudnia 2003 r. o organizacji rynków owoców i warzyw, rynku chmielu, rynku tytoniu oraz rynku suszu paszowego (Dz.U. 2003 r. Nr 223, poz. 2221). Głównymi celami integracji producentów są: zwiększenie konkurencyjności, zmniejszanie kosztów, przede wszystkim transakcyjnych, wzrost jakości oferowanych produktów na rynku i zwiększenie w nim udziału, a także wzrost dochodów [Stolarz, Ślusarek 2010]. Pomocne w realizacji celów jest przede wszystkim wsparcie finansowe, które w obecnej postaci funkcjonuje od początku 2008 r. Grupy producentów owoców i warzyw dzieli się na te wstępnie uznane grupy (WUG) i organizacje producenckie. Formy wsparcia finansowego są zależne od statusu grupy. Jednakże na największe wsparcie mogą liczyć wstępnie uznane grupy producenckie, gdyż to one, aby stać się organizacją uznaną na podstawie stworzonego planu dochodzenia do uznania, realizując swoje inwestycje osiągają wyznaczone zamierzenia. Według danych ARiMR na 31 marca 2012 r. w Polsce status wstępnie uznanej grupy producentów ma 235 grup, a uznanej 62 organizacje producentów owoców i warzyw. Wstępnie uznana grupa producentów owoców i warzyw mogła otrzymać wsparcie finansowe na:

- pokrycie kosztów związanych z utworzeniem grupy producentów i prowadzeniem działalności administracyjnej,
- pokrycie części kwalifikowanych kosztów inwestycji ujętych w zatwierdzonym planie dochodzenia do uznania.

Należy zauważyć, że dofinansowanie inwestycji realizowanych przez wstępnie uznane grupy producenckie sięgało 75% kosztów (50% ze środków unijnych i 25% z budżetu krajowego).

Natomiast uznana organizacja producentów owoców i warzyw może korzystać z pomocy wspólnotowej na dofinansowanie funduszu operacyjnego w ramach realizacji programu operacyjnego. Do końca marca 2012 r. ARiMR wypłaciła kwotę ponad 7322 tys. zł uznanym grupom owoców i warzyw i kwotę 2 585 049,2 tys. zł (w tym 142 061,6 tys. zł na pokrycie kosztów związanych z utworzeniem grupy producentów i prowadzeniem działalności administracyjnej oraz 2 442 987,6 tys. zł na pokrycie części kwalifikowanych kosztów inwestycji ujętych w zatwierdzonym planie dochodzenia do uznania) wstępnie uznanym grupom producentów owoców i warzyw.

Dane na rysunku 1 obejmują lata 2006-2012. Pierwsze lata zostały pominięte, ponieważ grupy powstałe w tym okresie uzyskały już status uznanej organizacji. Dane dotyczące pierwszego kwartału 2012 r. są niemiarodajne, gdyż nie obejmują pełnego okresu. Na podstawie danych zawartych w tabeli 1 i na rysunku 1 można stwierdzić, że liczba nowo powstałych grup producenckich z roku na rok rosła. Szczególne przyspieszenie można zauważyć w latach 2007 i 2008, co można wytłumaczyć wejściem w życie od 1 stycznia 2008 r. przepisów Rozporządzenia Rady (WE) Nr 1234/2007 z dnia 22 października 2007 r. ustanawiających wspólną organizację rynków rolnych oraz przepisy szczegółowe dotyczące niektórych produktów rolnych (rozporządzenie o jednolitej wspólnej organizacji rynku), na podstawie których grupy producenckie są objęte wsparciem finansowym. Kolejne przyspieszenie możemy zauważyć w 2011 r. W I kwartale 2012 r. zarejestrowano 10% grup założonych w roku poprzednim. Zwiększone zainteresowanie powoływaniem do życia kolejnych grup może być spowodowane zmianą przepisów, ponieważ rozporządzenie Rady zastąpiono od 22 czerwca 2011 r. Rozporządzeniem wykonawczym Komisji (UE) Nr 543/2011 z dnia 7 czerwca 2011 r.

Tabela 1. Grupy producentów owoców i warzyw w Polsce według roku powstania
Table 1. Fruit and vegetable producer groups in Poland by year of establishment

Rok/Year	Liczba WUGPOiW/Number of pre-recognized fruit and vegetable producer groups	Zmiana/Change [%]	Liczba UGPOiW/Number of recognized fruit and vegetable producer groups	Zmiana/Change [%]
2004	–	–	3	100
2005	–	–	0	0
2006	8	100	0	0
2007	20	250	0	0
2008	34	170	0	0
2009	42	124	17	567
2010	53	126	17	100
2011	71	134	19	112
Do 31.03.2012	7	10	6	32
Razem/Total	235	-	62	-

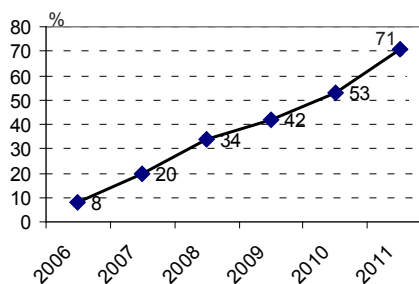
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z urzędów marszałkowskich
 Source: own study based on the data from the Marshals' Offices

ustanawiającym szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) Nr 1234/2007 w odniesieniu do sektora owoców i warzyw oraz sektora przetworzonych owoców i warzyw (Dz.Urz. UE L 157 z 15.06 2011 r., z późn. zm.). Kolejnym motywem przyspieszenia decyzji i powołania do życia nowej grupy mógł być przedłożony przez Komisję Europejską 20 września 2011 r. kolejny projekt rozporządzenia zmieniającego rozporządzenie 543/2011. Przedstawiony projekt zawierał niekorzystne z polskiego punktu widzenia zmiany, które ograniczały poziom wsparcia finansowego dla grup z budżetu UE. Zmiany te miały dotyczyć wstępnie uznanych grup producentów owoców i warzyw (WUGPOIW), gdyż zamierzało się je wspierać przez pokrywanie kosztów związanych z utworzeniem grupy producentów i prowadzeniem działalności administracyjnej. Natomiast chciano zrezygnować z pokrywania części kwalifikowanych kosztów inwestycji ujętych w zatwierdzonym planie dochodzenia do uznania. Przyjmując, że ARiMR wypłaciła 2 585 049,2 tys. zł, z czego 2 442 987,6 tys. zł właśnie na kwalifikowalne koszty inwestycji,

to stanowią one 94,5% środków, które spłynęły do producentów. Wizja braku tak dużego wsparcia mogła zmotywować do szybszego podjęcia decyzji o zawiązaniu grupy producenckiej. Wiadomo było bowiem, że środki finansowe przeznaczone na ten cel będą wypłacane do końca 2013 r. Co z ideą integracji na rynku owoców i warzyw w przyszłości? Zamiast trendu rosnącego można spodziewać się spadku zainteresowania łączeniem się w grupy. Uważa się, że w celu zdynamizowania procesu organizowania się producentów owoców i warzyw w grupy, niezbędne jest wprowadzenie nowych rozwiązań prawnych, zwiększenie wsparcia finansowego i zapewnienie rolnikom pomocy edukacyjno-doradczej [Krzyżanowska 2011]. Bez takiego kierunku zmian na podstawie przedstawionych danych oraz wiedzy opartej na rozmowach z członkami grup można spodziewać się zahamowania procesów wraz ze zmniejszeniem się wsparcia finansowego. Mimo iż korzyści przewyższają bariery integracji producentów owoców i warzyw [Bieniek-Majka 2011], to producenci owoców i warzyw opracowując swoją strategię konkurencyjności nie stawiają na pierwszym miejscu innowacyjności i koncentracji [Wiśniewska 2011]. Podstawowym bodźcem tworzenia grup i zwiększenia swojej konkurencyjności jest możliwość uzyskania funduszy, dzięki którym można się rozwijać i rywalizować, na wymagającym rynku krajowym i międzynarodowym. Według badań Wiśniewskiej [2011] producenci branży owocowo-warzywnej wskazują na konwergencję warunków rynkowych w kraju i zagranicą. Jednak ci przedsiębiorcy oceniali relatywnie słabiej swoją pozycję na rynkach zagranicznych w porównaniu do tej na rynku krajowym. Słabsza pozycja badanych przedsiębiorstw na rynkach zagranicznych wynikała z niskiego stopnia koncentracji przedsiębiorstw z branży owoców i warzyw oraz z ich relatywnie niskiej innowacyjności [Wiśniewska 2011].

Podsumowanie i wnioski

Dzięki dofinansowaniu inwestycji przez budowę nowoczesnych chłodni oraz linii technologicznych większości grup producenckich udało się osiągnąć wysokie standardy w zakresie mycia, kalibrowania i pakowania towarów. Wdrażane są także nowoczesne systemy zapewnienia jakości i bezpieczeństwa żywności. Zrealizowane inwestycje pozwalają stać się znaczącym partnerem w nowoczesnej dystrybucji i zapewniają szerszy udział w sprzedaży, który obecnie szacuje się na poziomie 12-15% sprzedaży krajowej. Jest to dopiero początek organizowania się polskich producentów. W krajach, gdzie system ten rozwijał się przez wiele lat, udział grup producenckich w rynku osiąga 90%. Jednakże przy zmniejszeniu, a wręcz zlikwidowaniu wsparcia na cele inwestycyjne można spodziewać się, że rezultatem proponowanych zmian może być brak możliwości uzyskania spójności i zrównoważonego rozwoju na rynkach owoców i warzyw, do którego dąży UE. Proponowane zmniejszenie współfinansowania z budżetu UE, pozbawi konkurencyjności przedsiębiorców z krajów, które przystąpiły do wspólnoty w 2004 r. i później oraz producentów z krajów, które miały krótszy okres czasu na realizację procesów integracyjnych. Sytuacja ta spowoduje jeszcze bardziej wyraźne zarysowanie granic między niezorganizowanymi producentami i dobrze zorganizowanymi grupami producentów ze „starej” UE, gdyż mimo wielu korzyści wynikających z integracji na rynku, jednak największym bodźcem do zakładania nowych grup jest wsparcie finansowe na inwestycje. W związku z ograniczeniem wsparcia dla producentów można spodziewać się spowolnienia procesu integracyjnego w przyszłości.

Rysunek 1. Wstępnie uznane grupy producentów owoców i warzyw w Polsce według roku powstania

Figure 1. Pre-recognized fruit and vegetables producer groups in Poland by year of establishment

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

Mało pocieszające są słowa komisarza UE ds. rolnictwa Daciana Ciolosa, który twierdzi, że nie widzi zagrożenia dla poziomu zorganizowania się polskich producentów, gdyż jego zdaniem cel ten można osiągnąć przez zwiększanie liczby członków istniejących grup, bez tworzenia nowych. Jak będzie czas pokaże.

Literatura

- Bieniek-Majka M.** 2011: Korzyści i bariery tworzenia grup producentów owoców i warzyw. *Roczniki Ekonomiczne Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy*, 4(2011), 14-18.
- Czyżewski A., Matuszczak A.** 2011: Wydatki budżetowe na sektor rolny w Polsce w latach 1996-2011. *Rocz. Nauk. SERiA*, t. XIII, z. 1, 81-83.
- Krzyżanowska K.** 2011: Stan zorganizowania rolników w grupy producentów owoców i warzyw w Polsce. *Rocz. Nauk. SERiA*, t. XIII, z. 2, 256-261.
- Rozporządzenie Komisji Europejskiej Nr 302/2012 z dnia 4 kwietnia 2012 r. *zmieniające rozporządzenie wykonawcze (UE) nr 543/2011 ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007 w odniesieniu do sektora owoców i warzyw oraz sektora przetworzonych owoców i warzyw*. Dz.Urz. UE L 99 z 05.04.2012.
- Rozporządzenia Rady (WE) Nr 1234/2007 z dnia 22 października 2007 roku *ustanawiające wspólną organizację rynków rolnych oraz przepisy szczegółowe dotyczące niektórych produktów rolnych (rozporządzenie o jednolitej wspólnej organizacji rynku)*. Dz.Urz. L 299 z 16.11.2007 r., str. 1, z późn. zm
- Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) Nr 543/2011 z dnia 7 czerwca 2011 roku *ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) Nr 1234/2007 w odniesieniu do sektora owoców i warzyw oraz sektora przetworzonych owoców i warzyw*. Dz.Urz. UE L 157 z 15.06.2011 r., z późn. zm.
- Stolarz M., Ślusarek K.** 2010: Informator o grupach producentów rolnych oraz producentów owoców i warzyw. KSOW, Szczecin, 6.
- Ustawa z dnia 19 grudnia 2003 roku *o organizacji rynków owoców i warzyw, rynku chmielu, rynku tytoniu oraz rynku suszu paszowego*. Dz.U. 2003 r. Nr 223, poz. 2221.
- Wiśniewska J.** 2011: The competitive strategies of Polish fruit and vegetable producers in the condition of domestic and international markets convergence. *Rocz. Nauk. SERiA*, t. XIII, z. 6, 252-255.
- [www.arimr.gov.pl].
 [www.copa-cogeca.be].
 [www.fresh-market.pl].
 [www.farmer.pl].
 [www.uniaowocowa.pl].

Dnia 5 kwietnia 2012 roku ukazało się rozporządzenie Komisji Europejskiej nr 302/2012 z dnia 4 kwietnia 2012 roku (Dz. Urz. UE L 99 z 05.04.2012 str. 21) zmieniające rozporządzenie wykonawcze (UE) nr 543/2011 ustanawiające szczegółowe zasady stosowania rozporządzenia Rady (WE) nr 1234/2007 w odniesieniu do sektora owoców i warzyw oraz sektora przetworzonych owoców i warzyw. Najważniejszą zmianą jest drastyczne ograniczenie wsparcia do 10 mln euro rocznie dla wstępnie uznanych grup producentów owoców i warzyw-dla porównania ,tylko w Polsce w 2011 roku, wstępnie uznane grupy otrzymały 174 mln euro! Kolejną istotną sprawą jest fakt, że ograniczenia te mają dotyczyć także grup powstałych przed wejściem tego rozporządzenia. Jeżeli przed dniem 5 04.2012 r. nie zostały przez grupę zawarte wiążące umowy na realizację inwestycji z planów dochodzenia do uznania to mogą one mieć nie lada problem z realizacją planu.

Summary

The article compares the number of established fruit and vegetable producer groups and the changes in the financial support law. The number of established groups increased after January 1, 2008 (implementation of regulations No1234/2007 of October 22, 2007), and, later, increased in 2011 after the implementations of regulations No 543/2011 of June 7, 2011 and the announcement of restrictions of support in the new financial perspective. results suggest that the financial support was the most important stimulus to establish new groups rather than the benefits of market integration. It appeared that the integration process will slow down in the future because of the limit the producer support.

Adres do korespondencji

mgr Maryla Bieniek-Majka
 Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu
 Niestacjonarne Studia Doktoranckie
 al. Niepodległości 10
 61-875 Poznań
 e-mail: m.bieniek-majka@oleris.pl